

Оригинални научни рад
УДК: 159.922.72-053.4
81'233-053.4
DOI: 10.5937/zrffp55-58410

ФОНОЛОШКА СВЕСНОСТ КОД ДЕЦЕ – ПЕРСПЕКТИВА ВАСПИТАЧА И УЧИТЕЉА

Снежана П. ПЕРИШИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић
Катедра за методику наставе
Лепосавић (Србија)

Весна Љ. МИНИЋ²

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић
Катедра за педагогију
Лепосавић (Србија)

¹ snezana.perisic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-2783-5860>

² vesna.minic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-8029-0903>

Примљен: 22. 4. 2025.
Прихваћен: 10. 6. 2025.

ФОНОЛОШКА СВЕСНОСТ КОД ДЕЦЕ – ПЕРСПЕКТИВА ВАСПИТАЧА И УЧИТЕЉА³

Кључне речи:
предчиталачке
способности;
фонолошка
свесност;
васпитачи и
учитељи.

Сажетак. Фонолошка свесност, као аспект фонолошке способности, означена је као предиктор почетног читања. Пошто стицање вештине читања у великој мери зависи од наставника који их тој вештини и подучавају, као и од односа који је успостављен са ученицима, важно је испитати на који начин они перципирају фонолошку свесност деце, која је важан сегмент предчиталачких способности. Циљ овог истраживања јесте анализа перцепције васпитача и учитеља о развоју фонолошке свесности код деце која похађају припремни предшколски програм и код деце првог разреда основне школе. У истраживању је учествовала 71 испитаница, односно 34 васпитачице и 37 учитељица. Сprovedено је у предшколским установама и основним школама на северу Косова и Метохије. Инструмент истраживања је упитник осмишљен за испитивање ставова учитеља и васпитача о предчиталачким способностима деце са којом раде, из којег је издвојено дванаест тврдњи које су се односиле на перцепцију фонолошке свесности. Прикупљање података извршено је онлајн. Резултати показују да васпитачице и учитељице претежно позитивно перципирају фонолошку свесност деце, као и да њихови ставови не зависе од година радног стажа. Сугерише се спровођење истраживања које ће, осим перцепције наставног особља, испитати и саму фонолошку свесност деце како би се утврдило да ли васпитачи и учитељи фонолошку свесност интерпретирају на задовољавајући начин.

³ Истраживање финансијски подржано од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-137/2025-03/200251)

Увод

Читање је комплексан поступак који подразумева велики број менталних операција које почетницима могу бити изазовне и тешке (Castles et al., 2018). Сматра се да овај поступак пролази кроз четири фазе. Прва је пред-алфабетска, током које се глас не повезује са одређеним знаком, већ се памте визуелне карактеристике одређених речи. Потом следи делимично алфабетска фаза где деца углавном препознају прва и последња слова често употребљаваних речи, а то отежава декодирање оних које су непознате. Трећа фаза подразумева способност детета да креира везу између написаних слова и изговорених фонема, док се у последњој фази те везе утврђују у још сложенијим јединицама, што омогућава брже читање комплекснијих речи (Ehri, 2005). Дакле, штампане јединице декодирају се у гласовне, па у језичке, а када постане искусан читалац, дете их смешта у одређени контекстуални оквир (Whitehurst & Lonigan, 2001). Још осамдесетих година прошлог века једна ауторка је, кроз резултате свог истраживања, указала на то да деца најпре установе да се слова међусобно разликују, да служе као водичи за читање и да су гласови који чине једну реч изједначени управо словима те речи (Mason, 1980). Ако ово повежемо са фонетском природом нашег језика, у оквиру које се поклапају фонетска и графичка структура речи, односно изговорено и написано (Николић, 1999), јасна је потреба да се испита фонолошка свесност код деце, овога пута из перспективе васпитача и учитеља.

Фонолошка свесност, као један од важнијих аспеката фонолошке способности, јесте свест о фонолошким сегментима говора – словима, и од детета тражи да занемари значење речи и да се фокусира искључиво на њену фонолошку структуру (Blachman, 2020). Голубовићева (Golubović, 2012) наводи велики број функција фонолошке свесности, те набраја аудиторну перцепцију, диференцијацију, анализу и синтезу, комбиновање, меморију, класификацију, распознавање речи, формирање рима, алитерацију и акценат. У складу са тим, за тестирање фонолошке свесности на српском говорном подручју користи се тест ФОНТ који садржи задатке препознавања и продукције риме, идентификовања почетног и завршног фонема,

спајање слогова, фонемску сегментацију, елиминацију почетног фонема и фонемску супституцију почетног фонема (Subotić, 2011). Фонолошка свесност означена је као предиктор почетног читања (Čolić i Vuković, 2018) и развоја предчиталачког речника код деце (Ječmenica i Golubović, 2021).

Пошто стицање вештине читања умногоме зависи од наставника који их тој вештини и подучавају, важно је да однос учитеља и деце карактеришу знање, поверење, узајамност, присутност и поштовање (Gillespie, 2005), којима се креира простор за развијање потенцијала сваког појединачног детета кроз јачање мотивационих и когнитивних аспеката учења читања (De Naeghel et al., 2014; Zee & de Bree, 2017; Zhao et al., 2019). Водећи се правним регулативама, наглашавамо да према Закону о предшколском васпитању и образовању (члан 39) (*Службени јласник РС*, бр. 18/2010, 101/2017, 113/2017 – др. закон, 95/2018 – др. закон, 10/2019, 86/2019 – др. закон, 157/2020 – др. закон, 123/2021 – др. закон и 129/2021) послове васпитача са овом децом може да обавља лице које има одговарајуће више, односно високо образовање на студијама првог или другог степена – васпитач, а ако је у питању васпитна група са децом са сметњама у развоју, поред наведених услова прописано је и да то лице мора да има средње образовање медицинска сестра – васпитач. Са друге стране, наставу и друге облике васпитнообразовног рада у разредној настави може да изводи професор разредне наставе, професор педагогије са претходно завршеном педагошком академијом или учитељском школом, професор разредне наставе и енглеског језика за основну школу, мастер учитељ, дипломирани учитељ – мастер, професор разредне наставе и ликовне културе за основну школу, као и мастер педагог (*Службени јласник РС – Просвејини јласник*, бр. 11/2012, 15/2013, 2/2016, 10/2016, 11/2016, 2/2017, 3/2017, 13/2018, 11/2019, 2/2020, 8/2020, 16/2020, 19/2020, 3/2021, 4/2021, 7/21, 18/21, 1/22, 2/22, 5/22, 6/22, 10/22, 15/22 и 16/22).

Ни страна ни домаћа литература нису понудиле велики увид у студије које су изучавале перцепцију васпитача и учитеља о фонолошкој свесности читача почетника. Оно што се показало јесте да учитељи који имају до десет година радног искуства истичу спремност за читање као значајан фактор приликом подучавања деце, у односу на оне који имају преко двадесет година радног искуства (Giles & Tunks, 2015). Са друге стране, једно истраживање показало је да демографске карактеристике не предвиђају ставове учитеља према почетном учењу читања (Selçuk et al., 2024), као и да су код ученика који имају потешкоће при учењу, проблеми који се односе на фонолошку свесност средњег значаја (Khasawneh, 2021). Осим тога, аутори једног истраживања наводе да су омисије, додавање слова, мењање слова и паузе грешке у читању које деца најчешће праве (Akçamete & Dağlı Gökbulut, 2018). Кроз истраживања која директно испитују фонолошку свесност код деце на нашим просторима, сугерише се добро развијена фонолошка свесност на узрасту од пет до седам година, уз запажање да најлошије резултате деца

остварују на задацима који се односе на идентификовање завршног фонема, елиминацију, као и фонемску супституцију почетног фонема (Голубовић и др., 2019а; 2019б; Golubović i dr., 2019).

Јасно је да васпитачи и учитељи, као водећи учесници наставног процеса, утичу на развијање способности читања, због чега је важно испитати на који начин они перципирају одређене сегменте предчиталачких способности деце, конкретније фонолошку свесност. Применом новог програма предшколског васпитања и образовања – *Године узлећа* од септембра 2019. године, код деце предшколског узраста развијају се различите врсте почетне писмености на слободан и независан начин (*Службени иласник РС – Просветни иласник*, бр. 16/2018), што је довело до тога да се у оквиру припремног предшколског програма код деце испољавају недовољно развијене предчиталачке способности. Отуда произилази циљ овог истраживања, а он се односи на испитивање мишљења и перцепције васпитача и учитеља о развоју фонолошке свесности код деце која похађају припремни предшколски програм и код деце првог разреда основне школе. Прецизније, поставили смо испред себе две истраживачке претпоставке: 1) претпостављамо да ће васпитачи и учитељи позитивно перципирати развијеност фонолошке свесности код деце; 2) претпостављамо да ће васпитачи и учитељи који имају дужи радни стаж позитивније перципирати развијеност фонолошке свесности код деце.

Методологија истраживања

Узорак

У овом истраживању је учествовала 71 испитаница и оне су запослене у предшколским установама и основним школама на северу Косова и Метохије (Лепосавић, Зубин Поток, Косовска Митровица и Звечан). Конкретније, у испитивање су биле укључене 34 васпитачице ($P = 52.1\%$) и 37 учитељица ($P = 47.9\%$). Што се тиче старости, највећи број испитаница има између 35 и 45 година ($P = 49.3\%$), док је најмање оних који имају преко 55 година ($P = 8.5\%$) (Табела 1).

Табела 1. Старост испитаница

	F	%
До 35 година	15	21.1
Од 36 до 45 година	35	49.3
Од 46 до 55 година	15	21.1
Преко 55 година	6	8.5

У Табели 2 можемо да видимо расподелу испитаница у односу на дужину радног стажа.

Табела 2. Дужина радног стажа

	f	%
До 10 година	35	49.3
Од 11 до 20 година	22	31.0
Преко 20 година	14	19.7

Осим тога, када је у питању степен стручне спреме, готово половина испитаница ($f = 33$, $P = 46.5\%$) има завршене постдипломске студије било ког нивоа (специјалистичке студије, мастер студије, магистратуру или докторат), нешто мање има завршену високу стручну спрему ($f = 30$, $P = 42.3\%$), а најмање је оних са вишом стручном спремом ($f = 8$, $P = 11.3\%$).

Процедура и инструмент истраживања

Истраживање је спроведено у периоду од маја до јула 2024. године у предшколским установама и основним школама на северу Косова и Метохије (Лепосавић, Зубин Поток, Косовска Митровица и Звечан). Прикупљање података је вршено онлајн, преко платформе Гугл формс. Испитаници су обавештени да ће попуњавање упитника трајати до 15 минута, да је добровољно и да ће бити анонимно, а назначено је и да ће подаци бити коришћени искључиво у академске сврхе.

За потребе овог истраживања коришћене су тврдње из упитника који је креиран са намером да испита како васпитачи и учитељи перципирају предчиталачке способности деце предшколског узраста и првог разреда. Упитник се састојао од двадесет осам тврдњи, али смо издвојили дванаест којима се испитује мишљење васпитача и учитеља о фонолошкој свесности деце. На тврдње се одговарало заокруживањем једног од понуђених одговора на петостепеној Ликертовој скали, који су сугерисали у којој мери је развијен одређени сегмент фонолошке свесности (1 – уопште није развијен, 2 – слабо је развијен, 3 – нисам сигуран/на, 4 – прилично развијен, 5 – у потпуности развијен).

Статистичка анализа

За статистичку анализу добијених података коришћен је програм SPSS. Опис података извршен је применом дескриптивне статистике. Нормалност расподеле података проверили смо Колмогоров-Смирнов тестом. Да бисмо утврдили да ли просек одговора нагиње ка позитивној перцепцији, односно да ли просечна вредност одговора значајно одступа од неутралне вредности скале, користили смо т-тест за један узорак. Како се на тврдње одговарало преко Ликертове скале вредностима од један до пет, неутрална вредност је три. Због одступања од нормалне дистрибуције података, разлику у просеку

одговора у односу на дужину радног стажа испитали смо Краскал-Волис тестом, непараметријском заменом једнофакторске АНОВЕ.

Резултати са дискусијом

У Табели 3 дескриптивно су приказани одговори на тврдње упитника којима се испитује перцепција фонолошке свесности предшколске деце и ученика првог разреда.

Табела 3. Дескриптивни приказ одговора васпитача и учитеља

	N	Min	Max	M	SD	Mdn	IQR
1. Деца препознају први глас у речи (нпр. у речи КУЋА издвајају глас К).	71	2	5	3.77	0.99	4.00	1
2. Деца препознају последњи глас у речи (нпр. у речи САТ издвајају глас Т).	71	2	5	3.46	1.02	4.00	1
3. Деца препознају појединачно изговорене гласове као реч (нпр. К-О-С-А препознаје као реч КОСА).	71	1	5	3.61	1.02	4.00	1
4. Деца препознају појединачно изговорене слоге као реч (нпр. ЧО-КО-ЛА-ДА, препознаје као реч ЧОКОЛАДА).	71	1	5	3.87	0.94	4.00	0
5. Деца препознају појединачно изговорене речи као вишесложну реч (нпр. реч ВИНО, затим реч ГРАД дете препознаје реч ВИНОГРАД).	71	1	5	3.14	1.00	3.00	2
6. Деца деле реч на гласове (СОБА у С-О-Б-А).	71	1	5	3.51	1.07	4.00	1
7. Деца деле реч на слоге (СОБА у СО-БА).	71	1	5	3.42	1.14	4.00	2
8. Деца вишесложну реч деле на појединачне (нпр. реч БУБАМАРА дете дели на БУБА и МАРА).	71	1	5	3.44	1.02	4.00	1
9. Деца бришу први глас у задатој речи и препознају нову реч (УЛИЦЕ, ЛИЦЕ).	71	1	5	2.93	1.02	3.00	2
10. Деца бришу последњи глас у задатој речи и препознају нову реч (ШУМАР, ШУМА).	71	1	5	3.03	1.07	3.00	2
11. Деца препознају речи које се римују (СЕКА, ЗЕКА).	71	1	5	3.58	0.99	4.00	1
12. Дете продукује риму (на задату реч; нпр. учитељ каже ТАШИНА, а дете продукује реч МАШИНА или неку другу која се римује са задатом).	71	1	5	3.35	1.06	4.00	1

Просечне вредности одговора у Табели 3 сугеришу постојање позитивних ставова васпитача и учитеља када је у питању стање фонолошке свесности код деце са којом раде. Како смо нашим првим истраживачким питањем претпоставили управо то да ће васпитачи и учитељи позитивно перципирати фонолошку свесност деце, ову тврдњу ћемо најпре испитати анализом просека свих одговора ($N = 71$, $M = 3.46$, $SD = 0.75$, $Min = 1.50$, $Max = 5$). Пошто су резултати Колмогоров-Смирнов теста показали да емпиријска дистрибуција података не одступа од нормалне ($D = 0.10$, $p = .054$), покренут је т-тест за један узорак како бисмо сазнали да ли је просечна вредност одговора значајно већа од неутралне вредности скале. Применом овог теста установљено је да васпитачи и учитељи претежно позитивно перципирају фонолошку свесност предшколаца и ученика првог разреда ($t = 5.15$, $df = 70$, $p < .001$).

Овим резултатом потврдили смо нашу истраживачку претпоставку, међутим, важно је напоменути да је интерпретација овог резултата отежана јер се јако мали број студија бавио анализом перцепције васпитача или учитеља када су у питању предчиталачке способности деце, или неки њихов аспект, попут фонолошке свесности. Свеједно, чини се да позитивне ставове наставног особља можемо да наслутимо из једног истраживања које говори о томе да они нису детектовали или пријавили никакве проблеме приликом подучавања деце (Giles & Tunks, 2015). У складу са тим, није изненађујући ни податак студије једног аутора који је истакао да учитељи проблеме везане за подучавање фонолошке свесности посматрају као проблеме средњег значаја (Khasawneh, 2021).

У наставку ће бити приказане засебне тврдње за које је установљено постојање позитивне перцепције (Табела 4).

Табела 4. Резултати т-теста

	T	Df	p
Тврдња 1	6.60	70	< .001
Тврдња 2	3.82	70	< .001
Тврдња 3	4.50	70	< .001
Тврдња 4	7.83	70	< .001
Тврдња 6	4.00	70	< .001
Тврдња 7	3.12	70	.003
Тврдња 8	3.59	70	.001
Тврдња 11	4.89	70	< .001
Тврдња 12	2.81	70	.006

Резултати из Табеле 4 говоре о томе да васпитачице и учитељице претежно позитивно перципирају аспекте фонолошке свесности који се односе на препознавање првог и последњег гласа у речи, на спајање смислено

изговорених гласова и слогова у речи, дељење речи на гласове и слокове, као и на римовање. Тврдње које се односе на препознавање нових речи након брисања првог или последњег гласа у некој речи нису се нашле на овом попису јер непостојање статистичке значајности говори о неутралности ових одговора, односно о томе да испитанице нису биле сигурне како да оцене ове аспекте фонолошке свесности. Наши резултати у складу су са исходима истраживања у оквиру ког су учитељи читалачке способности деце оценили позитивно, али су навели да када проблеми постоје, они се, између осталог, испољавају кроз грешке попут омисија или додавања и мењања слова (Akçamete & Dağlı Gökbulut, 2018).

Због недостатка референци којима бисмо поредили перцепцију васпитача и учитеља када је у питању фонолошка свесност деце, искористићемо резултате студија које су директно испитивале ниво фонолошке свесности код деце, са намером да анализирамо објективност процене васпитача и учитеља. У таквим истраживањима испитивана је фонолошка способност деце узраста од пет до седам година (Голубовић и др., 2019а), односно од шест до седам година (Голубовић и др., 2019б), као и развој фонолошке свесности од шесте до осме године детета (Golubović i dr., 2019). Показало се да је фонолошка свесност адекватно развијена, али да се јављају проблеми који се односе на идентификовање завршне фонеме, али и на елиминисање почетне фонеме или њену фонемску супституцију. Дакле, како и резултат нашег истраживања говори о позитивној перцепцији фонолошке свесности и проблемима који се јављају када је у питању елиминисање првог или последњег гласа, чини се да је перцепција фонолошке свесности деце од стране наставног особља укљученог у ову студију у складу са резултатима добијеним кроз процену деце. Истиче се потреба за спровођењем истраживања које би, поред перцепције фонолошке свесности деце од стране васпитача и учитеља, испитало и саму фонолошку свесност те исте деце, како би се утврдило да ли на адекватан начин интерпретирају способности својих ученика и да ли могу да им пруже одговарајућу подршку. О томе говори и група аутора (Virinkoski et al., 2018) која је, након изучавања способности наставника да препозна ране индикаторе потешкоћа при читању, истакла потребу за креирањем посебних алата који ће учитељима служити за поуздану проверу у педагошке сврхе, а не занемарује се ни потреба да се наставно особље додатно едукује у овој области (Soodla & Kikas, 2010; Schmitterer et al., 2021).

Наша друга истраживачка претпоставка односила се на то да ће они који имају дужи радни стаж позитивније перципирати фонолошку свесност код деце. У Табели 5 дескриптивно су приказани одговори у односу на дужину радног стажа.

Табела 5. Приказ одговора у односу на дужину радног стажа

	N	Min	Max	M	SD	Mdn	IQR
До 10 година	35	1.93	4.57	3.56	0.73	3.71	0.93
Од 11 до 20 година	22	1.50	4.93	3.42	0.80	3.50	1.09
Преко 20 година	14	2.36	5	3.26	0.73	3.29	1.07

Најпре је Колмогоров-Смирнов тестом испитана нормалност расподеле података, где се показало да емпиријска дистрибуција података не одступа од нормалне на подузорку испитаника који имају од 11 до 20 година радног искуства ($D = 0.12, p = .20$), или преко 20 година искуства ($D = 0.16, p = .20$), али и да то одступање постоји када је у питању подузорак испитаника са до 10 година радног искуства ($D = 0.15, p = .03$), због чега ће перцепција васпитача и учитеља у односу на дужину радног стажа бити испитана непараметријским тестом, односно Краскал-Волис тестом. Покретање овог теста показало је да не постоје статистички значајне разлике у перцепцији фонолошке свесности деце од стране васпитача и учитеља, у односу на дужину радног стажа ($H = 3.40, df = 2, p = .18$).

Овим нисмо потврдили нашу другу истраживачку хипотезу, али су ови резултати у складу са сазнањима турских аутора (Selçuk et al., 2024) која говоре о томе да демографске карактеристике не представљају факторе који утичу на приступ настави почетног читања. Са друге стране, када се показало да године радног стажа условљавају перцепцију учитеља о писмености деце, они са мање година радног стажа били су извор разлика јер су уважавали утицај неких модерних чинилаца у настави почетног учења, попут спремности за учење (Giles & Tunks, 2015).

Закључак

Наше истраживање је показало да васпитачи и учитељи не уочавају значајне проблеме у развоју фонолошке свесности, што је у складу са резултатима претходних истраживања. Пошто је број тих истраживања ограничен, резултате треба интерпретирати са одређеном резервом, која сугерише потребу за даљим испитивањима у овом домену. Предлог за будућа истраживања су она истраживања која ће, осим перспективе наставног особља, испитати и саму фонолошку свесност деце како би се утврдило да ли васпитачи и учитељи фонолошку свесност перципирају на задовољавајући начин, и да би се, у складу са тим, унапредила подршка коју васпитачи и учитељи пружају својим васпитаницима и ученицима.

Литература

- Голубовић, С., Јечменица, Н., Јовановић, С. Н. и Петровић, Л. М. (2019а). Артикулационе и фонолошке способности деце узраста од пет до седам година. *Настава и васпитање*, 68 (2), 265–283. <https://doi.org/10.5937/nasvas1902265G>
- Голубовић, С., Радивојевић, Н. Д. и Јечменица, Н. (2019б). Фонолошке способности деце предшколског узраста. *Иновације у настави*, 32 (3), 74–89. <https://doi.org/10.5937/inovacije1903074G>
- Закон о предшколском васпитању и образовању. (2010). *Службени гласник РС*, бр. 18/2010, 101/2017, 113/2017 – др. закон, 95/2018 – др. закон, 10/2019, 86/2019 – др. закон, 157/2020 – др. закон, 123/2021 – др. закон и 129/2021.
- Николић, М. (1999). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања. (2018). *Службени гласник РС – Просветни гласник*, бр. 16/2018.
- Правилник о степену и врсти образовања наставника и стручних сарадника у основној школи. (2012). *Службени гласник РС – Просветни гласник*, бр. 11/2012, 15/2013, 2/2016, 10/2016, 11/2016, 2/2017, 3/2017, 13/2018, 11/2019, 2/2020, 8/2020, 16/2020, 19/2020, 3/2021, 4/2021, 7/21, 18/21, 1/22, 2/22, 5/22, 6/22, 10/22, 15/22 и 16/22.
- Akçamete, G., & Dağlı Gökbulut, Ö. (2018). Opinions of classroom teachers on reading comprehension difficulties, inclusion education and co-teaching. *Quality & Quantity*, 52(1), 791–806. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0664-7>
- Blachman, B. A. (2000). Phonological awareness. In: M. L. Kamil, P. B. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr (Eds.), *Handbook of Reading Research: Volume III* (pp. 483–502). New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Castles, A., Rastle, K., & Nation, K. (2018). Ending the reading wars: Reading acquisition from novice to expert. *Psychological Science in the Public Interest*, 19(1), 5–51. <https://doi.org/10.1177/1529100618772271>
- Čolić, G. i Vuković, M. (2018). Doprinos fonološke i sintaksičke svesnosti u početnom čitanju. *Psihološka istraživanja*, 21 (1), 75–90.
- De Naeghel, J., Valcke, M., De Meyer, I., Warlop, N., Van Braak, J., & Van Keer, H. (2014). The role of teacher behavior in adolescents' intrinsic reading motivation. *Reading and Writing*, 27, 1547–1565. <https://doi.org/10.1007/s11145-014-9506-3>
- Ehri, L. C. (2005). Learning to read words: Theory, findings, and issues. *Scientific Studies of Reading*, 9(2), 167–188. https://doi.org/10.1207/s1532799xssr0902_4
- Giles, R. M., & Tunks, K. (2015). Teachers' thoughts on teaching reading: An investigation of early childhood teachers' perceptions of literacy acquisition. *Early Childhood Education Journal*, 43, 523–530. <https://doi.org/10.1007/s10643-014-0672-3>
- Gillespie, M. (2005). Student–teacher connection: A place of possibility. *Journal of Advanced Nursing*, 52(2), 211–219. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2005.03581.x>
- Golubović, S. (2012). *Razvojni jezički poremećaji*. Београд: Друштво дефектолога Србије.
- Golubović, S., Јечменица, Н., Subotić, S. i Kobac, D. (2019). Razvoj fonološke svesnosti kod dece uzrasta od šest do osam godina. *Primenjena psihologija*, 12 (2), 157–182. <https://doi.org/10.19090/pp.2019.2.157-182>

- Ječmenica, N. i Golubović, S. (2021). Fonološka svesnost, verbalna radna memorija i brzo automatsko imenovanje kao pokazatelji razvijenosti rečnika kod dece predškolskog uzrasta. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 20 (4), 239–256. <https://doi.org/10.5937/specedreh20-34404>
- Khasawneh, M. A. S. (2021). Problems of teaching phonological awareness to learning disabilities students. *Gist: Education and Learning Research Journal*, 23, 135–149.
- Mason, J. M. (1980). When do children begin to read: An exploration of four year old children's letter and word reading competencies. *Reading Research Quarterly*, 15(2), 203–227. <https://doi.org/10.2307/747325>
- Schmitterer, A. M., & Brod, G. (2021). Which data do elementary school teachers use to determine reading difficulties in their students?. *Journal of Learning Disabilities*, 54(5), 349–364. <https://doi.org/10.1177/0022219420981990>
- Selçuk, E., Karakaya, F., & Yılmaz, M. (2024). Examination of teachers' opinions on the concept of new generation item according to some variables. *e-Kafkas; Journal of Educational Research*, 11(1), 33–47. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.1435336>
- Soodla, P., & Kikas, E. (2010). Teachers' judgment of students' reading difficulties and factors related to its accuracy. In: A. Toomela (Ed.), *Systemic Person-Oriented Study of Child Development in Early Primary School* (pp. 73–94). Pieterlen: Peter Lang.
- Subotić, S. (2011). Konstrukcija testa fonološke svijesti na srpskom jeziku. *Primenjena psihologija*, 4 (2), 127–149. <https://doi.org/10.19090/pp.2011.2.127-149>
- Virinkoski, R., Lerkkanen, M. K., Holopainen, L., Eklund, K., & Aro, M. (2018). Teachers' ability to identify children at early risk for reading difficulties in grade 1. *Early Childhood Education Journal*, 46, 497–509. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0883-5>
- Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (2001). Emergent literacy: Development from prereaders to readers. In: S. B. Neuman & D. K. Dickinson (Eds.), *Handbook of Early Literacy Research* (pp. 11–29). New York: The Guilford Press.
- Zee, M., & de Bree, E. (2017). Students' self-regulation and achievement in basic reading and math skills: The role of student–teacher relationships in middle childhood. *European Journal of Developmental Psychology*, 14(3), 265–280. <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1196587>
- Zhao, W., Song, Y., Zhao, Q., & Zhang, R. (2019). The effect of teacher support on primary school students' reading engagement: The mediating role of reading interest and Chinese academic self-concept. *Educational Psychology*, 39(2), 236–253. <https://doi.org/10.1080/01443410.2018.1497146>

Snežana P. PERIŠIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica
Faculty of Teacher Education in Prizren – Leposavić
Department of Methodology
Leposavić (Serbia)

Vesna Lj. MINIC

University of Priština in Kosovska Mitrovica
Faculty of Teacher Education in Prizren – Leposavić
Department of Pedagogy
Leposavić (Serbia)

Phonological Awareness in Children—The Perspective of Preschool and Primary School Teachers

Summary

Phonological awareness, an aspect of phonological ability, has been identified as a predictor of early reading. Since the acquisition of reading skills depends largely on the teachers who teach this skill and the relationship that is established with the students, it is important to investigate how they perceive children's phonological awareness, which is an important segment of reading skill. The aim of this study is to analyse the perceptions of preschool and primary school teachers regarding the development of phonological awareness in children attending a preschool program and in children in the first grade of primary school. The study involved 71 participants, namely 34 preschool teachers and 37 primary school teachers. It was conducted in kindergartens and primary schools in the north of Kosovo and Metohija. The research instrument was a questionnaire designed to investigate the attitudes of teachers and educators towards the reading skills of the children they work with. From this questionnaire, 12 statements related to the perception of phonological awareness were extracted. The data collection was conducted online. The results show that teachers have a predominantly positive perception of children's phonological awareness and that their attitude is not related to the years of professional experience. It is suggested that studies should be carried out that examine the phonological awareness of the children themselves, in addition to the perceptions of the teaching staff, in order to determine whether teachers interpret phonological awareness in a satisfactory manner.

Keywords: pre-reading skills; phonological awareness; preschool and primary school teachers.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).